

«La no-violència: un estil de política per a la pau»

Amb motiu de la 50a Jornada Mundial de la Pau 2017, oferim el text íntegre del missatge del Papa Francesc per aquesta celebració.

31/12/2016

«La no-violència: un estil de política per a la pau»

1. A l'inici d'aquest nou any formulo els meus més sincers desitjos de pau per als pobles i per a les nacions del

món, per als caps d'estat i de Govern, així com per als responsables de les comunitats religioses i dels diversos sectors de la societat civil. Desitjo la pau a cada home, dona, nen i nena, alhora que reso perquè la imatge i semblança de Déu en cada persona ens permeti reconèixer-nos els uns als altres com dons sagrats dotats d'una dignitat immensa.

Especialment en les situacions de conflicte, respectem la seva «dignitat més profunda»^[1] i fem de la no-violència activa el nostre estil de vida.

Aquest és el Missatge per a la 50 Jornada Mundial de la Pau. En el primer, el beat papa Pau VI es va adreçar no només als catòlics, sinó a tots els pobles, amb paraules inequívokes: «Ha aparegut finalment amb molta claredat que la pau és la línia única i veritable del progrés humà (no pas les tensions de nacionalismes ambiciosos ni les

conquestes violentes, ni les repressions portadores d'un fals ordre civil)». Va advertir del «perill de creure que les controvèrsies internacionals no es poden resoldre pels camins de la raó, és a dir, de les negociacions fundades en el dret, la justícia, l'equitat, sinó només pels de les forces espantoses i mortíferes.» En canvi, citant *Pacem in terris* del seu predecessor sant Joan XXIII, exaltava «el sentit i l'amor de la pau fundada sobre la veritat, sobre la justícia, sobre la llibertat, sobre l'amor».[2] Impressiona l'actualitat d'aquestes paraules, que avui són igualment importants i urgents com fa cinquanta anys.

En aquesta ocasió vull reflexionar sobre la no-violència com un estil de política per a la pau, i demano a Déu que es conformin a la no-violència els nostres sentiments i valors personals més profunds. Que la caritat i la no-violència guiïn la

manera de tractar-nos en les relacions interpersonals, socials i internacionals. Quan les víctimes de la violència vencen la temptació de la venjança, es converteixen en els protagonistes més creïbles en els processos no-violents de construcció de la pau. Que la no-violència es transformi, des del terreny local i quotidià fins a l'ordre mundial, en l'estil característic de les nostres decisions, de les nostres relacions, de les nostres accions i de la política en totes les seves formes.

Un món fragmentat

2. El segle passat va ser devastat per dues horribles guerres mundials, va conèixer l'amenaça de la guerra nuclear i un gran nombre de nous conflictes, però avui lamentablement estem davant d'una terrible guerra mundial per parts. No és fàcil saber si el món actualment és més o menys violent del que va ser en el passat, ni

si els moderns mitjans de comunicació i la mobilitat que caracteritza la nostra època ens fa més conscients de la violència o que hi estiguem més habituats.

En qualsevol cas, aquesta violència que es comet «per parts», de manera i en àmbits diversos, provoca un enorme sofriment que coneixem bé: guerres en diferents països i continents; terrorisme, criminalitat i atacs armats impredecibles; abusos contra els emigrants i les víctimes del tràfic, devastació del medi ambient. Amb quina finalitat? La violència permet assolir objectius de valor durador? Tot el que obté no es redueix a desencadenar represàlies i espirals de conflicte letals que beneficien només alguns «senyors de la guerra»?

La violència no és la solució per al nostre món fragmentat. Respondre amb violència a la violència porta, en

el millor dels casos, a l'emigració forçada i a un enorme sofriment, ja que les grans quantitats de recursos que es destinen a finalitats militars se sostreuen de les necessitats quotidianes dels joves, de les famílies en dificultats, de la gent gran, dels malalts, de la gran majoria dels habitants del món. En el pitjor dels casos, porta a la mort física i espiritual de molta gent, o de tothom.

La Bona Notícia

3. També Jesús va viure en temps de violència. Ell va ensenyar que el veritable camp de batalla, en el qual s'enfronten la violència i la pau, és el cor humà: «Perquè de dins, del cor de l'home, surten els pensaments perversos» (Mc 7,21). Però el missatge de Crist, davant d'aquesta realitat, ofereix una resposta radicalment positiva: ell va predicar incansablement l'amor incondicional de Déu que acull i perdona, i va

ensenyar els seus deixebles a estimar els enemics (cf. Mt 5,44) i a posar l'altra galta (cf. Mt 5,39). Quan va impedir que l'adúltera fos lapidada pels seus acusadors (cf. Jn 8,1-11) i quan, la nit abans de morir, va dir a Pere que embeinés l'espasa (cf. Mt 26,52), Jesús va traçar el camí de la no-violència, que va seguir fins al final, fins a la creu, mitjançant la qual va construir la pau i va destruir l'enemistat (cf. Ef 2,14-16). Per això, qui acull la Bona Notícia de Jesús reconeix la seva pròpia violència i es deixa curar per la misericòrdia de Déu i, al seu torn, es converteix en instrument de reconciliació, segons l'exhortació de sant Francesc d'Assís: «Que la pau que anuncieu de paraula la tingueu, i en gran manera, en els vostres cors».[3]

Ser avui veritables deixebles de Jesús significa també acceptar la seva proposta de la no-violència. Aquesta —com ha afirmat el meu predecessor

Benet XVI— «és realista, perquè té en compte que al món hi ha massa violència, massa injustícia i, per tant, aquesta situació només es pot superar contraposant un plus d'amor, un plus de bondat. Aquest “plus” ve de Déu».[4] I afegia amb força: «per als cristians la no-violència no és un simple comportament tàctic, sinó més aviat una manera de ser de la persona, l'actitud de qui està tan convençut de l'amor de Déu i del seu poder que no té por d'afrontar el mal únicament amb les armes de l'amor i de la veritat. L'amor als enemics constitueix el nucli de la “revolució cristiana”».[5] Precisament, l'evangelisme de l'estimeu els vostres enemics (cf. Lc 6,27) és considerat com «la carta magna de la no-violència cristiana», que no s'ha d'entendre com un «rendir-se davant del mal [...], sinó com una resposta al mal amb el bé (cf. Rm 12,17-21), trencant d'aquesta manera la cadena de la injustícia».[6]

Més fort que la violència

4. Moltes vegades la no-violència s'entén com a rendició, desinterès i passivitat, però en realitat no és així. Quan la mare Teresa va rebre el Premi Nobel de la Pau, el 1979, va declarar clarament el seu missatge de la no-violència activa: «A les nostres famílies no tenim necessitat de bombes i armes, de destruir per portar la pau, sinó de viure units, estimant-nos els uns als altres [...]. I llavors serem capaços de superar tot el mal que hi ha al món».[7] Perquè la força de les armes és enganyosa. «Mentre els traficants d'armes fan la seva feina, hi ha pobres constructors de pau que donen la vida només per ajudar una persona, una altra, una altra»; per a aquests constructors de la pau, la mare Teresa és «un símbol, una icona dels nostres temps».[8] El mes de setembre passat vaig tenir la gran alegria de proclamar-la santa. He elogiat la seva disponibilitat cap a

tothom per mitjà de «l'acollida i la defensa de la vida humana, tant de la no nascuda com de l'abandonada i descartada [...]. S'ha inclinat per les persones defallides, que moren abandonades al carrer, i n'ha reconegut la dignitat que Déu els havia donat; ha fet sentir la seva veu als poderosos de la terra, perquè reconeguessin les seves culpes davant dels crims —davant dels crims!— de la pobresa que ells mateixos havien creat».[9] Com a resposta —i en això representa milers, més encara, milions de persones—, la seva missió és sortir a trobar les víctimes amb generositat i dedicació, tocant i embenant els cossos ferits, curant les vides trencades.

La no-violència practicada amb decisió i coherència ha produït resultats impressionants. No s'oblidaran mai els èxits obtinguts per Mahatma Gandhi i Khan Abdul

Ghaffar Khan en l'alliberament de l'Índia, i de Martin Luther King Jr. contra la discriminació racial. En especial, les dones són freqüentment líders de la no-violència, com, per exemple, Leymah Gbowee i milers de dones liberianes, que han organitzat trobades d'oració i protesta no-violenta (*pray-ins*) i han obtingut negociacions d'alt nivell per a la conclusió de la segona guerra civil a Libèria.

No podem oblidar el decenni crucial que es va acabar amb la caiguda dels règims comunistes a Europa. Les comunitats cristianes hi han contribuït amb la seva oració insistent i la seva acció valenta. Hi han tingut una influència especial el ministeri i el magisteri de sant Joan Pau II. A l'encíclica *Centesimus annus* (1991), el meu predecessor, reflexionant sobre els esdeveniments del 1989, va posar en evidència que un canvi crucial en la vida dels

pobles, de les nacions i dels estats es fa «a través d'una lluita pacífica, que fa servir només les armes de la veritat i de la justícia».[10] Aquest itinerari de transició política cap a la pau ha estat possible, en part, «pel compromís no violent d'homes que, resistint-se sempre a cedir al poder de la força, han sabut trobar, una vegada i una altra, formes eficaces per donar testimoni de la veritat». I concloïa: «Tant de bo els homes aprenguin a lluitar per la justícia sense violència i renunciïn a la lluita de classes en les controvèrsies internes, així com a la guerra en les internacionals».[11]

L'Església s'ha compromès en el desenvolupament d'estratègies no violentes per promocionar la pau a molts països, implicant fins i tot els actors més violents en un esforç més gran per construir una pau justa i duradora.

Aquest compromís en favor de les víctimes de la injustícia i de la violència no és un patrimoni exclusiu de l'Església Catòlica, sinó que és propi de moltes tradicions religioses, per a les quals «la compassió i la no-violència són essencials i indiquen el camí de la vida».[12] Ho reafirmo amb força: «Cap religió és terrorista».[13] La violència és una profanació del nom de Déu.[14] No ens cansem mai de repetir-ho: «No es pot fer servir mai el nom de Déu per justificar la violència. Només la pau és santa. Només la pau és santa, no la guerra».

[15]

L'arrel domèstica d'una política no violenta

5. Si l'origen del qual sorgeix la violència és el cor dels homes, llavors és fonamental recórrer el camí de la no-violència, en primer lloc, al si de la família. És part d'aquella alegria que vaig presentar, el març passat,

en l'exhortació apostòlica *Amoris laetitia*, com a conclusió dels dos anys de reflexió de l'Església sobre el matrimoni i la família. La família és l'espai indispensable en el qual els cònjuges, pares i fills, germans i germanes aprenen a comunicar-se i a cuidar-se els uns als altres de manera desinteressada, i on els desacords o fins i tot els conflictes s'han de superar no amb la força, sinó amb el diàleg, el respecte, la cerca del bé de l'altre, la misericòrdia i el perdó.^[16] Des del si de la família, l'alegria es propaga al món i s'irradia a tota la societat.^[17] D'altra banda, una ètica de fraternitat i de coexistència pacífica entre les persones i els pobles no es pot basar en la lògica de la por, de la violència i de l'entossudiment, sinó en la responsabilitat, el respecte i el diàleg sincer. En aquest sentit, faig una crida a favor del desarmament, així com de la prohibició i l'abolició de les armes nuclears: la dissuasió nuclear i

l'amenaça certa de la destrucció recíproca no poden servir de base a aquest tipus d'ètica.^[18] Amb la mateixa urgència suplico que s'aturi la violència domèstica i els abusos a dones i nens.

El Jubileu de la Misericòrdia, conclòs el mes de novembre passat, ens ha convidat a mirar dins del nostre cor i a deixar que hi entri la misericòrdia de Déu. L'any jubilar ens ha fet prendre consciència del gran nombre i varietat de persones i de grups socials que són tractats amb indiferència, que són víctimes d'injustícia i pateixen violència. Ells formen part de la nostra «família», són els nostres germans i germanes. Per això, les polítiques de no-violència han de començar dins dels murs de casa per després estendre's a tota la família humana. «L'exemple de santa Teresa de Lisieux ens convida a la pràctica del petit camí de l'amor, a no perdre l'oportunitat

d'una paraula amable, d'un somriure, de qualsevol petit gest que sembri pau i amistat. Una ecologia integral també està feta de simples gestos quotidians en què trenquem la lògica de la violència, de l'aprofitament, de l'egoisme».[19]

La meva crida

6. La construcció de la pau mitjançant la no-violència activa és un element necessari i coherent de l'esforç continu de l'Església per limitar l'ús de la força per mitjà de les normes morals, a través de la seva participació en les institucions internacionals i gràcies també a l'aportació competent de tants cristians en l'elaboració de normatives a tots els nivells. Jesús mateix ens ofereix un «manual» d'aquesta estratègia de construcció de la pau en l'anomenat *Discurs de la muntanya*. Les vuit benaventurances (cf. Mt 5,3-10) tracen el perfil de la

persona que podem definir benaventurada, bona i autèntica. Benaventurats els mansos —diu Jesús—, els misericordiosos, els que treballen per la pau, i els purs de cor, els que tenen gana i set de la justícia.

Això és també un programa i un desafiament per als líders polítics i religiosos, per als responsables de les institucions internacionals i els dirigents de les empreses i dels mitjans de comunicació d'arreu del món: aplicar les benaventurances en l'acompliment de les seves responsabilitats. És el desafiament de construir la societat, la comunitat o l'empresa, de la qual són responsables, amb l'estil dels treballadors per la pau; de donar mostres de misericòrdia i rebutjar descartar les persones, danyar l'ambient i voler vèncer a qualsevol preu. Això exigeix estar disposats a «acceptar patir el conflicte, resoldre'l i transformar-lo en la baula d'un nou

procés».[20] Treballar d'aquesta manera significa triar la solidaritat com a estil per realitzar la història i construir l'amistat social. La no-violència activa és una manera de mostrar veritablement com, de veritat, la unitat és més important i fecunda que el conflicte. Tot en el món està íntimament interconnectat. [21] Pot passar que les diferències generin xocs: afrontem-los de manera constructiva i no violenta, de manera que «les tensions i els oposats [puguin] assolir una unitat multiforme que engendri nova vida», i conservar «les virtualitats valuoses de les polaritats en pugna».[22]

L'Església catòlica acompanyarà qualsevol intent de construcció de la pau també amb la no-violència activa i creativa. L'1 de gener del 2017 començarà la seva etapa el nou dicasteri per al Servei del Desenvolupament Humà Integral, que ajudarà l'Església a promoure,

amb creixent eficàcia, els incommensurables béns de la justícia, la pau i la protecció de la creació i de la sollicitud cap als emigrants, «els necessitats, els malalts i els exclosos, els marginats i les víctimes dels conflictes armats i de les catàstrofes naturals, els empresonats, els aturats i les víctimes de qualsevol forma d'esclavitud i de tortura».[23]

En conclusió

7. Com és tradició, signo aquest missatge el 8 de desembre, festa de la Immaculada Concepció de la Santíssima Verge Maria. Maria és Reina de la Pau. En el Naixement del seu Fill, els àngels glorificaven Déu desitjant pau a la terra als homes i a les dones de bona voluntat (cf. Lc 2,14). Demanem a la Mare de Déu que sigui ella qui ens guiï.

«Tots volem la pau; moltes persones la construeixen cada dia amb petits

gestos; molts pateixen i suporten pacientment la fatiga d'intentar edificar-la»^[24] El 2017, comprometem-nos amb la nostra oració i acció a ser persones que apartin del seu cor, de les seves paraules i dels seus gestos la violència, i a construir comunitats no violentes, que tinguin cura de la casa comuna. «Res és impossible si ens adrecem a Déu amb la nostra oració. Tots podem ser artesans de la pau».

[25]

Vaticà, 8 de desembre de 2016

Francesc

[1] Exhortació apostòlica *Evangelii Gaudium*, 228.

[2] Missatge per a la Jornada Mundial de la Pau 1968.

[3] «Llegenda dels tres companys», *Fonti Francescane*, núm. 1469.

[4] Àngelus (18 de febrer del 2007).

[5] *Ibídem*

[6] *Ibídem*

[7] Discurs en rebre el Premi Nobel de la Pau (11 de desembre del 1979).

[8] Homilia a Santa Marta, «El camí de la pau» (19 de novembre del 2015).

[9] Homilia en la canonització de la beata Mare Teresa de Calcuta (4 de setembre del 2016).

[10] N. 23.

[11] *Ibídem*

[12] Discurs, Audiència interreligiosa (3 de novembre del 2016).

[13] Discurs als participants a la tercera Trobada Mundial dels Moviments Populars (5 de novembre del 2016).

[14] Cf. Discurs en la trobada interreligiosa amb el xeic dels musulmans del Caucas i amb representants de les altres comunitats religioses del país, Bakú (2 d'octubre del 2016).

[15] Discurs, Assís (20 de setembre del 2016).

[16] Cf. Exhortació apostòlica postsinodal *Amoris laetitia*, 90-130.

[17] *Ibídem*, 133.194.234.

[18] Cf. Missatge en ocasió de la Conferència sobre l'impacte humanitari de les armes atòmiques (7 de desembre del 2014).

[19] Carta encíclica *Laudato si'* 230.

[20] Exhortació apostòlica *Evangelii Gaudium*, 227.

[21] Cf. Carta encíclica *Laudato si'* 16.117.138.

[22] Exhortació apostòlica *Evangelii Gaudium*, 228.

[23] Carta apostòlica en forma de *motu proprio* amb què s'institueix el dicasteri per al Servei del Desenvolupament Humà Integral (17 d'agost del 2016).

[24] Regina Coeli, Betlem (25 de maig del 2014).

[25] Crida, Assís (20 de setembre del 2016).

violencia-un-estil-de-politica-per-a-la-
pau/ (21/03/2026)